

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

2 De iure naturali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

minem iniuriā afficiendum, depositum reddendum, alienum restituendum, lucrum ex mutuo non querendum, parentes esse honorandos.

Secundò, diuiditur ius ab Vlpiano Iuriscōsulto in *l. Iur. ff. de Iustitia, Et iure, §. Huius studij.* & à Iustiniano Imperatore *Instit. de Iustitia, Et iure, §. Iuris* in ius publicum, & priuatum. Ius publicum vocant, quod in Sacris, in Sacerdotibus, & Magistratibus consistit. Sacrorum nomine, & appellatione intelligunt ceremonias, & ritus, qui erant apud Romanos in templis, altaribus, vestibus, diebus fectis, sacrificijs, supplicationibus, & oblationibus. Publicum ergo ius appellat Vlpianus, quod ad publicum bonum spectat; videlicet, non quod ad omnes gentes, vel populos, sed quod ad communem Reipubl. Romanę statum, & salutem pertinebat. Priuatum verò ius, quod ad singulorum ciuium Romanorum vtilitatem atinebat.

Tertiò ius priuatum ibidem diuidit idem Iuriscōsultus & Imperator Iustinian. *Instit. de Iure naturali gentium, Et ciuile.* & B. Isidorus *cap. Ius autem, distm. 1.* in ius naturale, gentium, & ciuile. Sed hanc diuisionem reprehendit Agricola *lib. 1. de Inuentione dialectica, cap. 5.* Primò, quia non solum ius priuatum, sed etiam publicum distribuitur in ius naturale, gentium, & ciuile. Secundò, quia primum erat diuidendum ius in naturale, gentium, & ciuile; deinde verò in publicum, & priuatum. Tertiò, quia Aristoteles *libro 1. Ethicor. cap. 7.* & Cicero in Partitionibus, solum in duo membra ius omne partiuuntur, videlicet, naturale, & politicum, siue ciuile, quia omne ius, vel naturali ratione vel arbitrio, & voluntate Principum, aut populorum constitutum est. Nihilominus Iuriscōsultus recte defenditur. Nam ius, quo Romani utebantur, primò diuisit in publicum, & priuatum, quia vel ad publicum, vel ad priuatum cuiusque bonum pertinebat: & deinde, quia de priuato iure tractaturus erat, illud diuisit in naturale, gentium, & ciuile: quasi diceret: Omne ius, quo priuato ciuium Romanorum bono consistit, vel natura instinctu, & ratione, vel gentium auctoritate, vel ciuitatis Romanę decreto constitutum est. Nec voluit Iuriscōsultus negare publicum ius, quo Romanus populus regebatur, posse diuidi, sicut etiam priuatum ius, in tria membra, scilicet in naturale, gentium, & ciuile: sed non diuisit, quia de publico iure acturus non erat, cum id ad institutum suum minime pertineret.

Quintò queritur, Cur diuiserit Vlpianus Iuriscōsultus ius in tres partes, in ius naturale, gentium, & ciuile? Ratio dubitandi est, quia Plato, Aristoteles, & Cicero, solum duo iura constituerunt, scilicet, naturale, & politicum, siue ciuile: & ratio ipsa ostendit non esse ius nisi duplex, naturale, & ciuile. Quia omne ius, vel nature ductu, siue naturalis rationis præcepto, vel arbitrio Principum, aut populorum instituto positum est. Accedit, quod duplex est bonum; vnum per se bonum, vel per se bonum; vt, depositum esse reddendum, parentes esse honorandos, Deum esse colendum, nulli nocendum. Alterum est bonum solum, quia præceptum est; veluti, hoc, vel illo die feriandum esse, ieiunium tale esse suscipiendum, rem diuinam audiendam: Ita ius, quod ratio, vel lex præscribit faciendum, solum est duplex, naturale, vel ciuile. Item malum, solum est duplex; vnum per se malum, vt furtum, adulterium, homicidium, alterum, quia est lege prohibitum, vt hoc, vel illo tempore arma deferre; ac proinde ius, quod prohibet malum, solum est duplex, naturale, vel ciuile. Respondeo Platonem, Aristotelem, & Ciceronem recte ius diuisisse in duo tantum membra, naturale, & ciuile; quia ius gentium sub naturali comprehenderunt: at verò Vlpianus Iuriscōsultus ius gentium à naturali distinxit, eò, quod naturale ius presens & strictius accepit, quam Plato, Aristoteles, & Cicero: hi enim naturale ius vocant, quod ratio naturalis omnes gentes, & homines docet; at verò Vlpianus, & alij Iuriscōsulti, ius naturale esse voluerunt, quod est acceptum à natura rei, & instinctu, alijs etiam animantibus communi. Gentium verò ius appellarunt, quod ex communi consensione gentium, & naturali hominum ratione descendit.

Vnde naturale ius esse dixerunt, vim vi repellere, filios generare & educare, quemque se vteri, nocitura & contraria fugere, & querere & prosequi salutaria: quia hæc homo facit natura duce, & instinctu animantium omnium communius gentium vocarunt, vt Deum colendum, depositum reddendum, parentibus obediendum.

Quartò diuiditur ius à S. Thoma *in 2. 2. q. 57. art. 2.* in ius naturale, & positium; hoc est, in ius, quod vel ipsa naturalis ratio homines docet, vel quod aliqua auctoritas, aut voluntas diuina, vel humana constituit, ac posuit.

Quintò, diuiditur ius positium, quod dicunt, in ius diuinum, & humanum. Ius diuinum est, quod Deus per scriptum, vel per alium, suo tamen nomine, præcepit: vnde eius iuris præcepta diuina sunt, vt Sacramentorum mandata. Humanum est, quod hominum auctoritate, & voluntate sancitum est, vt aliena res præscriptione sit propria.

Sextò, diuiditur ius humanum in Ciuile, & Canonicum. Ciuile est, quod ciuium Principum auctoritas constituit. Canonicum, quod Ecclesię, vel summi Pontificis potestate conditum est.

De Iure Naturali.

CAP. II.

DE iure naturali, quatenus est lex naturalis, agit S. Thomas *1. 2. q. 94. Alexander 3. p. q. 97.*

Primò queritur, Quid sit ius naturale? Vlpianus Iuriscōsultus in *l. Iur. ff. de Iust. Et iure, §. Huius studij.* *Ius naturale*, inquit, est, quod natura omnia animalia docuit: nam ius istud non humani generis proprium, sed omnium animalium, quæ in terra, mariq; versantur, autum quoque commune est. Hinc descendit maris, atque ferina coniunctio, quam nos matrimonium appellamus: hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim cetera quoque animalia, feras etiam istius iuris periti in cense: Hæc ille. Laurentius Valla *4. libro Elegantiarum*, reprehendit in hac parte Vlpianum, eò quod dixerit, ius naturale esse in brutis animalibus, & in eis esse iuris naturalis peritiam. Nec desunt alij, qui Iuriscōsulti sententiam reprehendant, & improbeant. Nam si brutæ animantes, inquit, iuris capaces sunt, consequens est, vt sint quoque capaces rationis, iustitiæ, æqui & boni, legis, honestatis, & virtutis, quod est absurdum: & multò minus dici potest, belluas rationis expertes, iuris periti cense, hoc est, referri in numerum eorum, quæ iuris naturalis periti sunt. Tuentur, vt possunt, Vlpianum, Iuris ciuilis interpretes, Accursius, Bartolus, Baldus, Paulus, Salicetus, Iason, & reliqui: Sed dubitari non potest, quin ille ius naturale, rudiori quadam, & crassa Minerua, siue improprè, & amplè delinierit, & declarauerit: nec id mirum est, quoniam aliquando Iuriscōsulti vocabulis abutuntur, & ea crassius, siue amplè accipiunt, vt cum vulgo loquuntur, & rem tractant, clarius explicent. Eodem modo, quo Vlpianus, Iustinianus Imperator, loquitur de iure naturali, gentium, & ciuili, §. 1. Immo etiam Sanctus Thomas *2. 2. qu. 57. artic. 3.* eundem loquendi modum seruat. Quare si commodè, & benignè, & propriè Vlpianum Iuriscōsultum, & Iustinianum interpretari quis velit, necesse est, vt dicat, ius naturale verè, & propriè solum esse penes homines: In brutis verò animantibus ingenitum, & impresum esse instinctum quendam nature, quem per analogiam quandam, & similitudinem Vlpianus ius appellauit, quia ad multa eorum, quæ homines iure naturali, ratione, & mentis intelligentia faciunt, bruta animalia instinctu, & impulsu nature feruntur, & ea sensu, & appetitu sensus, non rationis prosequuntur: atque hanc sententiam cognitionem Vlpianus late iuris peritiam nuncupauit. Aristoteles *libro 5. Ethicorum, cap. 7.* Ius naturale dixit esse, quod ubique eandem vim habet, & quod non ex eo, quod ita videtur, & quum, & bonum est: sed quia sua natura, & per se bonum est. Cicero etiam *libro primo de Inuentione ait, Natura ius esse, quod nobis non opinio, sed quadam inuata vis affert, & inserit.* Vnde Caus

de Caius Iurifconsul. in l. Omnes populi. ff. de iustitia & iure exactius, ac plenius, quam Vlpianus ius naturale explicuit. Quod verò, inquit, naturale ratio inter homines constituit, ad apud omnes peraeque custoditur. Paulus quoque Iurifconsul. in l. Ius pluribus. ff. de iustitia, & iure. eodem serè modo, quo Aristoteles ius naturale describit. Ius, inquit, pluribus modis dicitur, vno modo, cum id, quod semper bonum, & æquum est, ius dicitur, vt est ius naturale. Ex quibus locis colligitur, etiam Iurifconsultos, videlicet, Caium, & Paulum, ius naturale, verè, ac propriè accepisse, eodem nempe modo, quo Aristoteles, & Cicero definiunt. Beatus Isidorus in cap. Ius naturale, distinct. 1. Ius naturale, inquit, est commune omnium nationum, eo quod ubique in finctu natura, non constitutione aliquâ habetur. Non dixit, vt Vlpianus commune omnium animalium, sed commune omnium nationum, ne ius brutis animalibus tribueret. Gratianus distinct. 1. §. Humanum. Ius naturale, inquit, est, quod in lege, videlicet, Diuina veteri, & in Evangelio continetur. Sed ille, ius naturale explicuit, & descripsit, quatenus continet præcepta moralia Decalogi, & alia, quæ ex præceptis Decalogi, certò, & necessariò colliguntur.

Ex his perspicitur, ius naturale esse rationis, & mentis præscriptum, siue iustum, quod bonum sequendum, malum fugiendum præscribit, ac docet.

Secundò queritur, Quotplex sit ius naturale? Glossa in cap. Ius naturale, dist. 1. dicit, Ius naturale quatuor modis accipi. Primò est id, quod ex instinctu nature, rerum naturalium communi descendit: vnaqueque enim res naturalis similem sibi procreat. Secundò est id, quod ex appetitu animalium, omnium animalium communi, existit. Quodlibet enim animal generat filios, & filios educat. Tertio est id, quod ratio naturalis docet homines: & hoc ius dicitur Naturalis æquitas: nam quilibet homo naturaliter filios quos genuit, non solum alit, & educat, sed etiam instituit, & relinquunt suorum bonorum hæredes. Quarto, est id, quod continet præcepta moralia in Decalogo comprehensa: Non occides: Non furaberis, & quæ sequuntur. Sed satis est, si dicamus, ius naturale esse generatim id, quod naturalis ratio omnes homines docet: hoc enim ius complectitur quatuor illa iura, quæ Glossa recensuit.

Iuris Ciuilibus Interpretes communiter docent, ius naturale esse duplex, primarium, & secundarium. Primarium appellant, quod ex communi omnium animalium instinctu existit: vt maris, & femine coniunctio; filiorum procreatio, educatio, violentiæ inique depulsio; dilectio, conseruatio, defensio, quia quisque seipsum amat, sustentat, & protegit; declinatio eorum, quæ contraria, & aduersa sunt, inquisitio alimenti, & eorum, quæ sunt ad naturam tuendam necessaria; boni appetitio, repudiatio mali. Secundarium ius vocant, quod ratio naturalis omnes homines docuit, aut sequi, aut vitare; Quæ sunt, Deum colere, parentes reuereri, patriam defendere, depositum reddere, arcenum mentis sensum nostræ fidei commissum seruare; neiniem ledere, & id genus alia.

Sed hanc ius naturalis diuisionem introduxerunt, vt Vlpiani sententiam tuentur, qui ius naturale esse voluit, quod natura omnia animalia docuit: quia Vlpiani sententia remota, non est vtiq; quod ius naturale in primarium, & secundarium diuidamus, vt ipsi voluerunt. S. Thomas in 1. 2. qu. 95. art. 4. & ceteri Theologi in Tertio, distinct. 37. Ius naturale aliter distinxerunt. Vnum, inquit, est, quod esse per se notum; aliud, quod ex alijs, quæ per se nota sunt, certò, & euidenter deducitur. Per se notum est, quod statim, vt ratio naturalis percipit, & cognoscit sensu, dicitur esse agendum, vt bonum; vel vitandum, vt malum. Cuiusmodi sunt, honestè esse viuendum, bonum amplectendum, malum fugiendum, nemini nocendum, vim repellendam, quæque seipsum tuent, quod tibi non vis fieri, alteri nec feceris, suum cuique tribuendum. Quæ verò ex per se notis certò, & euidenter concluduntur, sunt multa; vt depositum reddendum, rem alienam restituendam, pretium rei emptæ sol-

uendum, iurandum implendum, promissa præstanda, & gentibus subueniendum, & alia generis eiusdem. Quæ admodum enim in ijs, quæ speculationis, non actionis sunt, quædam sunt principia per se nota; alia, quæ ex his, quæ per se nota sunt, euidenter colliguntur: sic etiam in his, quæ ad actionem spectant, alia sunt per se nota, & manifesta, alia quæ ex his nota sunt.

Tertio queritur, Quomodo intelligantur, & inter se cohareant, quæ in iure Ciuili, & Canonico iuris naturalis esse dicuntur? Sciendum est, Beatum Isidorum in c. Ius naturale, dist. 1. nouem, aut decem exempla proponere, quæ dicit ius esse naturalis: Primum est, viri, & femine coniunctio; Secundum, liberorum successio; Tertium, puerorum educatio; Quartum, communis omnium rerum possessio; Quintum, vna omnium libertas; Sextum, acquisitio eorum, quæ celo, terrâ, marique acquiruntur; Septimum, rei depositæ redditio; Octauum, commodatæ pecuniæ restitutio; Nonum, violentiæ, siue iniuriæ illatæ repulsio: Sic ille. Aliqui tamen codices aliter legunt, sic nempe: commendatæ pecuniæ restitutio.

In his exemplis difficultas est, quam viri, & femine coniunctionem Isidorus intelligat, an omnem promiscuam, an solum licitam, & legitimam. Idem exemplum posuit Vlpianus in l. Iuri. §. Huiusmodi, ff. de iustitia. & Iustinianus Imperator. Instit. de iure naturali, gentium, & ciuili. Dubitandum non est, quin omnes intellexerint iustam, & debitam viri, & femine coniunctionem: vnde matrimonium, vt est viri, & femine coniunctio ad procreandam prolem, est quidem iuris naturalis, & ad mûta viri, & vxoris officia; & obsequia; quatenus verò est rei sacre signum, nimirum Incarnationis Dominicæ, & coniunctionis Christi cum Ecclesia, diuini iuris est. At institutione Christi Domini factum est Sacramentum ad conferendam gratiam, qua coniuges onera matrimonij commodè, & sanctè sustineant. Multa verò sunt lapsu temporis constituta de matrimonio contrahendo; iure Humano, Canonico, & Ciuili.

Iuris porro Ciuilibus Interpretes, Bartolus in l. 3. ff. de Conseru. Albericus l. 1. §. Ius naturale, ff. de iustitia. & iure, querunt, Num ante leges latas fuerit distinctio filiorum legitimorum, & non legitimorum: & quidam eorum testantur, ante leges, & iura ciuilia; nullam huiusmodi liberorum fuisse differentiam; quia legibus constitutum est, vt quidam filij legitimi, quidam contra non legitimi haberentur. Ceterum nisi istorum sententiam mutis interpretemur, falsa est, & absurda. Nam ante omne ius Ciuile, qui nascatur ex adulterio, stupro, scorto, siue meretrice; sacrilegio, & alio quolibet vago, & incerto concubitu, filij legitimi nequaquam censebantur, quia extra matrimonium, & contra ius naturale nati: nec enim villo vniquam tempore adulteria, stupra, scorta, meretrices, & coitus sacrilegi; vel promiscui, & vagi, licita fuerunt: quare tamen filij geniti extra nuptias, quas leges, & iura ciuilia, iustas, & legitimas appellant; fortassis pro legitimis filijs haberentur, quatenus pertinet ad hæreditates, & successiones in bonis, honoribus, dignitatibus & officijs parentum: at secundum tamen ius naturale, & gentium, reuera legitimi cense-ri non poterant; qui ex adulterio, stupro, vel scorto nascebantur: quia contra rectam rationem procreabantur, quæ prohibet omnem viri, & femine extra matrimonium complexum; ne filij suscepti malè alantur; educentur, & instituantur.

Hinc consequitur, falsam esse sententiam Alberici, Baldi, & Malumbi in l. 1. ff. de iustitia. & iure, & Instit. de iure naturali, gentium, & ciuili; & aliorum istos sequentium, qui docent, ante leges, hoc est ante ius ciuile, filios genitos ex vago, & incerto maris, & femine concubitu, fuisse legitimos: quia nondum erant leges scriptæ; quibus legitimi filij à non legitimis distinguerentur; & quia naturalis est maris, & femine coniunctio. Item, quia iniusti filij dici non poterant, quos lex scripta adhuc non improbat. Fortassis horum sententia eo sensu accipienda est, vt filij ex tali con-

gressu suscepti legitimi dicentur, quantum attinet ad hereditates, & cetera, quæ ius civile de filiis, & de iustis, ac legitimis nuptiis constituit: isti enim Auctores locuti esse videntur eodem modo, quo leges loqui consueverunt. Nam in Authent. Quibus modis filij naturales efficiantur legitimi. §. Si quis favor. ita habetur: Non enim fuit in principio, quando natura hominibus fanciebat, sola ante leges scriptas differentia filij, naturalis, & legitimi. Et sicut natura fecit omnes liberos, sic natura legitimas procreavit soboles: Hæc ibi. Profecto noluit Iustinianus Imperator dicere, promiscuos maris, & feminæ congressus fuisse licitos ante leges scriptas: sed solum dicere voluit, non fuisse eo tempore differentiam filiorum naturalium, & legitimorum, quam postea leges, & iura scripta introduxerunt. In iuris enim, quæ ad hereditariam successione in bonis parentum spectant, ius civile filios naturales à legitimis distinguat, quia iustas nuptias voluit esse, nisi contractis certis conditionibus & legibus inter certa personarum genera: & filios quidem etiam alioqui susceptos ex veris nuptiis; sed non secundum leges civiles iuris, & celebratis à numero filiorum legitimorum exclusit. Nec Ulpianus Iurisconsultus in l. Iuri. §. Huius studij. ff. de Iustitia, & iure. dixit: Maris & feminæ coniunctionem promiscuam, vagam, & incertam, naturalis iuris esse; sed dixit, maris, & feminæ coniunctionem, quam nos matrimonium appellamus. Denique alij Iurisconsulti planè docuerunt, ante iura civilia filios extra matrimonium procreatos, non fuisse legitimos. Ioan. Andr. in Regula, sine culpa, in Mercurial. Bartol. in l. 3. de Conub. & alij.

Hinc etiam est, ut falsum quoque sit, quod Accursius docet in l. Iuri. §. Huius studij. ff. de Iustitia, & iure. Ad peccatum, inquit, iure naturali mouemur, quia maris, & feminæ coniunctio est iuris naturalis: quod probat, quia in Authent. de Restitutionibus, & ea, quæ parit in vicedimo mense post mortem viri, §. vnum. dicit Imperator Iustinianus, huiusmodi partum esse naturalis concupiscentiæ. Sanè dici nullà ratione potest, nos ex iure naturali ad peccatum moueri: in omni enim peccato turpitudine inest contra rectam rationem: & sicut virtus est naturæ hominis, hoc est rationi consentanea: sic peccatum est contra naturam. Inest autem homini appetitio sensus, quam Theologi concupiscentiam appellant, & Apostolus ad Romanos 7. legem membrorum, quæ est pœna peccati ex primis parentibus contracta, & quæ repugnat, & aduersatur menti, & rationi nostræ: in qua si concupiscentia, & mentis consensus adsit, peccatum est, quia consensus voluntas, cum dissentire possit, ac deberet: quod si consensus non præstet, culpa non est, sed solum pœna, quam ex primo primi parentis peccato sustinemus. Et cum Iustinianus Imperator naturalem concupiscentiam dixit, non voluit dicere, maris, & feminæ congressum extra matrimonium iuris esse naturalis: sed existeri ex animali appetitu, qui quidem naturalis est, hoc est naturæ congenitus, sed quem rectà ratione moderari, & temperare debemus.

Secundum exemplum à B. Isidoro positum, est liberorum successio. Vbi non intelligit ius succedendi in hereditate, & bonis paternis, sed procreationem filiorum ex matrimonio. Vnde rectè annotauit Archidiaconus in eod. cap. Ius naturale: alios codices legere (liberorum susceptio) non (successio); Sed quamuis legatur (successio) nihil refert, quia quod filij succedant in bonis parentum, iuris naturalis est, quod verò in quarta, vel tertia, vel quinta parte bonorum succedant, iuris civilis est.

Tertium exemplum est, Puerorum educatio, hoc est filiorum, dum parui sunt: nam eis parentes alimenta debent iure naturali: in ea enim ætate aliunde commodè ali, & sustentari non possunt: & brutæ animantes suos etiam pullos, natura duce nutriunt, ac fouent, atque sustentant. Intelligitur etiam nomine educationis, filiorum institutio, quod attinet ad bonæ vitæ eorum disciplinam: hanc enim etiam iure naturali debent parentes liberis, dum adhuc sunt

pueri. Immo etiam appellatione educationis continetur educatio filiorum adulatorum, quando per se inepti & inhabiles sunt ad se alendum, & sustentandum, quales sunt mente capti, & alij, qui aliunde nihil habent, vnde sustentari queant: his enim, quamuis adultæ ætatis, debent iure naturali parentes alimenta. Quid si filij adulti sint, & possint aliunde commodè se ipsos sustentare? Respondeo, etiam illis parentes acquirere naturali alimenta debere: hoc autem ius non ita arctè, & strictè eo tempore parentes obligat, ut non possint scriptis legibus vel in totum, vel ex parte derogari: nam iustus de causis aliquando leges, parentes hac obligatione liberant, eo nimirum, ut filij in officio continentur; & nè sint parentis usi ingrati, & nè parentibus manus inferant, vel eis debitum obsequium, & obedientiam denegent.

Quæres, an etiam parentes debeant iure naturali filiis legitimam bonorum portionem? Respondeo, legitimam portionem dici, quia sit legibus decreta, ut videlicet parentes debeant filiis tertiam, vel quartam bonorum partem. Iuris itaque naturalis est, quod parentes filiis relinquunt bonorum partem, quantum debita filiorum alimenta postulant: & hoc ius nequit legibus civilibus, vel in totum abrogari, vel ex parte minui. Iuris verò civilis est, quod relinquunt tertiam, quartam, quantumque partem: ac proinde iustus de causis legitimam portionem filiorum minui potest, quatenus est scriptis legibus constituta: quatenus verò iure naturali debetur, non item, nisi filius habeat aliunde, vnde commodè sustentari possit.

Ex his intelligitur, parentes debere alimenta filiis, etiam spuris: & cum iure naturali debeantur, lege tolli nequeunt: immo etiam debentur filiis ex damnato complexu susceptis: nec sunt iustæ leges civiles, teste Cotaruua, quæ talibus filiis denegant alimenta. Authent. ex complexu. C. de Incestuosis nuptiis, & Authen. Quibus modis naturales efficiantur filij: nisi intelligantur, aut quod non detur actio huiusmodi filiis petendi alimenta; aut quod parentes non cogantur eis alimenta præbere, quando aliunde habent, vnde se possint commodè sustentare.

Quartum exemplum est, Volentiæ depulsio, quam Beatus Isidorus dicit iuris esse naturalis. Objicies, Florentinum Iurisconsultum in l. Vi vim. ff. de Iustitia, & iure. inter ea, quæ sunt iuris gentium posuisse, ut vim, & iniuriam propulsemus. Et ideo Bartolus, Baldus, Paulus, Fortunius, & alij iuris civilis interpretes aiunt, esse iuris gentium, non naturalis: isti enim Ulpianum in l. Iuri. §. Huius studij. ff. de Iustitia, & iure, secuti, censent ius naturale esse, quod est omnium hominum & animalium commune: Ius gentium, quod solum est hominum proprium, ut Deum colere, parentes venerari. Sed ut supra iam dixi, in brutis quidem animantibus est instinctus, & impulsus naturæ ad quædam, quæ homo naturali ratione, & intelligentiâ facit: sed non est ius in bellis, sicut nec lex, nec iustitia. Item, quamuis admittamus cum istis, ius gentium esse hominum proprium, & ius naturale hominibus cum animantibus commune; tamen dubitari non potest, quin vim vi repellere, sit iuris naturalis, ut dixit B. Isidorus, quia etiam brutæ animantes, ut sese tueantur, natura duce, & magistra, vim vi repellunt: immo omnis res naturalis, ipsius naturæ impulsu, ut se defendat, ac seruet, contrariis resistit, & nocitura fugit, ac vitat. Cur igitur, inquit, Florentinus Iurisconsultus in l. Vi vim. inter exempla iuris gentium numerauit? Quidam in hac parte Iurisconsultum reprehendunt, quod dixerit esse iuris gentium. Alij verò illum defendunt, dicentes, in ea lege non posuisse Florentinum hoc exemplum, tamquam iuris gentium, sed tamquam iuris Naturalis. Quicquid sit, dicendum est, vim vi repellere, esse iuris Naturalis, & fortassis Florentinus addidit, vim vel iniuriam propulsiuam, ut significaret, commune quidem esse omnium animantium, & rerum naturalium, vim depellere; sed esse iuris gentium, & hominum proprium propulsiuam vim, & iniuriam: solum enim hominibus iniuria inferitur, vis quidem inferitur animantibus, iniuria autem minimè. Si quæras, an secundum con-

scientiam

scientiam vis vi propulsetur? Ratio dubitandi est, quia tamen iuris naturalis esse dicatur, existimare tamen quis posset, solum iuris naturalis esse, quia ius naturale permittit, ut vim vi repellamus. Accursius in *l. vi. vim prædicta*, ait: Vim vi repellere, esse licitum iure fori, non poli. Sed merito eius sententia communiter rejicitur, ut annotavit Coarruuias in *Clemen. Si furiosus. de Homicidio. part. 2. §. 1. numer. 1.* Nam in cap. Si verò. de Senten. excommun. legitur: *Vim vi repellere, omnes leges. & omnia iura permittunt*: quæ verba excepta sunt ex *l. Scientiam. §. Qui cum aliter. ff. Ad J. Aquiliam.* ubi dicitur: *Vim vi repellere, omnes leges, & iura permittunt.* Cicero in *Oratione pro Milone*, ait: hoc esse iuris, & legis, & rationis naturalis. Idem colligitur ex Gratiano *23. Quæst. 1. in principio*, & Glossa in cap. *Significasti. 2. de Homicidio*. Et quamvis ius naturale non præcipiat, ut vim vi propulsemus; satis tamen est, si id permittat: nam eo ipso, quo ius naturale permittit, licitum est: alioqui enim, si malum esset, prohiberet.

Dubie questionis est, An hoc ius generatim locum habeat, ita ut liceat nobis vim repellere omni modo quo possumus, an solum adhibitâ moderatione? Respondeo, tale ius non nisi adhibitâ moderatione intelligendum esse, & ut dicitur, cum moderatione inculpate tutelæ. *ut habetur in l. 1. C. Unde vi. & in c. Significasti. modo citato.* Neque enim ratio naturalis concedit, aut permittit, generatim, ut quis vim vi propulset, sed solum ut vitam suam tueatur, & seruet. Est igitur moderamen inculpate tutelæ, quando nos aliter tueri non possumus, nisi vim vi propulsemus. Annotat verò Glossa, in *l. Vi vim.* supra citata, repellendam esse vim illatam iniquè à privato; non tamen illatam ab eo, cuius potestati subiecti sumus: non enim Magistratus vim, aut iniuriam inferre creditur. Nam in *l. Iniuriarum. §. 1. ff. de Iniuriis* habetur: *is, qui iure publico vitatur, non dicitur iniuria faciendâ causâ, hoc facere: iuris enim exequutio non habet iniuriam: Si quis, quod decreto Prætoris non obtemperaverit, ductus sit, non est in ea causâ, ut agat iniuriarum propter Prætoris præceptum.*

Et ibidem, §. Si qui. ita legitur: *Quæ iure potestatis à Magistratu sunt, ad iniuriarum actionem non pertinent.* Sic ibi. Quid si Prætoris, vel Magistratus sententia contra nos lata sit iniqua, aut si Magistratus præter ius vexet nos auctoritate publicâ, eiusne vim nobis propulsare licebit? Respondet Glossa *ibidem*, id nobis fas non esse, sed pati, & sustinere debemus, quia tunc ius nostrum aliter est defendendum, videlicet ad superiorem Iudicem provocandum, Iudice inferiore recusato, vel aliquid aliud excipiendum, quo nos iuris ordine servato tueamur. Quæ res, an etiam sit iuris naturalis, violentiæ, & iniuriæ vindicatio? Sciendum est, defensionem esse, qua nos tuemur ab imminente, aut futura iniuria: Vindicationem verò, quâ viciemur iniuriam iam factam, & acceptam. Connanus in *Commentariis iuris civilis lib. 1. cap. 6.* ait: Vtrumque esse iuris naturalis, & probat ex Cicerone *lib. 1. de Offic.* dicente: *Nè quis cui noceat, nisi læcessit iniuria.* Et *lib. 2. de Inventione: iuris*, inquit, *naturalis sunt religio, pietas, observantia, veritas, gratia, vindicatio, qua nos defendimus, & iniuriam viciemur.* Communis tamen opinio est, ius naturalis esse, quemque seipsum defendere, non autem vindicare, & viciet iniuriam acceptam. & *S. Ambrosii lib. 1. de Offic. cap. 28.* testatur, illud Tullianum: *Nè quis cui noceat, nisi læcessit iniuria*, Evangelij auctoritate evacuari, quod docet, non esse malum pro malo reddendum. Et in cap. *Significasti. 2. de Homicidio* habemus; *Debet seipsum defendere, non ad vindictam sumendam, sed ad iniuriam propulsandam.* Et in cap. *Si verò. 1. de Senten. excommunic.* legitur: *Quod debet fieri in continentia*, quod desumptum est ex *l. idem est. §. Eum igitur, qui. ff. de Vi. & vi armata*, ubi sic est: *Cum igitur, qui cum armis repellere: sed hoc confessum, non ex interuallo. Si objecis Sanctum 1. hominem 2. q. 108.* dicen-

tem, Non solum se defendere, sed etiam vicisci iniuriam licitum esse. Non, inquit, ut malum pro malo reddatur, quoniam hoc est, proximum odille: sed ut is qui iniuriam iutult, emendetur, & in posterum prohibeatur ab iniuria inferenda, & ita quisque contineatur in officio. Ergo iuris naturalis est vindicatio, ut is qui peccat, corrigatur, non tamen ut vindicta sumatur. Respondeo, solum docere S. Thom. Vindicationem esse iuris naturalis, si fiat eo modo, quem ratio naturalis præscribit: Is autem modus est, si in nos peccantem corripiamus, ut respiscat, & emendetur. Item, si illum, in quem ius, & potestatem habemus, castigemus, ut castigat pater filium, dominus servum, magister discipulum: Insuper si, implorato officio Iudicis, iniuriæ compensationem petamus, nè delicta impunita maneat; & nè quisquam audacter iniuriâ alios afficiat.

Quintum exemplum est, Vna omnium libertas, iuris naturalis est, inquit Beatus Isidorus. Merito quis dubitaverit, quamnam intelligatur communis omnium hominum libertas, & quo modo id verum sit: quia servitus est iure gentium introducta. *Institut. de iure personarum. §. 1. & Institut. de Libertinis. §. 1. & l. Manumissionis. ff. de Iustitia, & iure*: ac ius gentium non est iuri naturali contrarium: Ergo si iure naturali omnes sunt liberi, non potest servitus esse iuris gentium. Dicendum est, libertatis nomine Beatum Isidorum intelligere liberam facultatem, quam quisque habet agendi, quæ vult, & eundi quod ipse libuerit: dummodo alium non offendant, ac lædat: & hæc facultas libera est iuris naturalis, non quidem quod ius naturale iubeat omnes esse liberos, aut prohibeat, nè quis sit servus, sed quod natura omnibus libertatem permiserit, nec quatenus servum procreavit. Vnde sic, ut iure civili, vel gentium plurimarum instituto, vel more, quis servus alterius hominis esse possit. Nam teste Aristotele *lib. 1. Polit. cap. 3.* est etiam quedam servitus naturalis inter homines. Loquitur ille non de prædura illa, & immiti servitute, qualis fuit olim vltima apud Romanos, & alias gentes, qua dominus in servum vitæ, & necis imperium, & potestatem habebat, sed de moderata servitute, quâ unus dominatur, & alius subijcitur, unus imperat, & alius patet, unus regit & gubernat, alius regitur, & gubernatur: de quo servitutis genere dicam inferius.

Sextum exemplum est, Communis omnium possessio, quam naturalis ius esse, dicit Beatus Isidorus. Idem habetur in cap. *differt. dist. 8.* Sed primum dubie questionis est, Quid contineat communis omnium possessio, quæ dicitur esse iuris naturalis. Quidam affirmant, iure naturali fuisse communes res immobiles, non tamen mobiles, & se moventes. Verum contra eos est, quia non solum agri, & fundi erant communes, sed etiam feræ, pisces maris, volucres, gemmæ, & lapilli pretiosi Alij dixerunt, dominia rerum non fuisse communia, sed solum possessiones, & usum earum. Contra hos quoque facit, quod ex rebus, nimirum solo, terra, & agris quisque sibi capiebat, & usurpabat, & possidebat quantum opus erat ad arandum, seminandum, metendum, & habitandum: vnde res fiebat propria cuiusque, qui rem vacuum possessore occupabat. *Gloll. in cap. ius naturale. dist. 1.* censet omnia fuisse communia, videlicet liberalitate, & charitate cuiusque, quia unus alteri liberaliter donabat ea, quibus indigebat: *Act. 4.* & ideo omnia erant communia, hoc est, quisque sua cum aliis communicabat: quemadmodum dicere solemus, Amicorum omnia esse communia. Sed reuera dubitari non potest, quin res fuerint communes, non solum quod attinet ad possessionem, & usum, sed etiam quod ad dominium spectat: quia etiam nunc post diuisa, & discreta rerum dominia, multa communia sunt, ut aer, mare, aqua profuens, littora, feræ, pisces, aues, lapilli, gemmæ, quæ primi occupantes propria fiunt, ut habetur in *l. Quarundam. ff. de Acquir. rer. dom. & Institut. de Rerum diuis. §. Et quidem. & §. Singulorum.*

Secunda questio est, an ius naturale præcipiat omnia esse communia? Ratio dubitandi est, quoniam ex Cle-

mente Papa in cap. *Dilectissimis*. 2. quæst. 2. dicitur: *Communia usus omnium debuit esse communis: sed per iniquitatem alius hoc esse suum dixit, alius istud. Et sic inter mortales facta est diuisio.* Ergo iuris naturalis præcepto res communes omnium videntur fuisse, ita quidam putauerunt.

Contra hoc tamen quis obijcit: Si omnia præcepto iuris naturalis communia fuere, nulli licitum fuit proprium sibi sumere: nam communitati rerum iure naturali imperate aduertatur, qui rem communem vt propriam sibi vendicat. Respondent illi, rerum diuisiones, & dominia per iniquitatem, vt dicit B. Clemens, hoc est, per vim, & tyrannidem introducta fuisse, quia omnia iure naturali deberent esse communia. Enimvero difficile est creditu, iuris naturalis præceptum esse, vt omnia essent communia, cum iure gentium sint dominia discreta. Secus in 4. distict. 15. quæst. 2. art. 1. docet, præcepto iuris naturalis omnia primo mundi exordio fuisse communia: sed tale præceptum postea multiplicatis hominibus vim amisisse, & id conueniens recte rationi fuisse, quia multiplicata hominum sobole, non amplius expediebat humano generi res esse communes. Secus, Sotus lib. 4. de iustitia. quæst. 2. art. 1. ad 1. coarguit: *Quia ius, inquit, naturale, immutabile, & semper bonum est, ergo lege humana tolli non potest.* Ceterum facile Scotus respondere poterit, huiusmodi præceptum ad tempus obligasse tantummodo, videlicet tantisper, donec cepisset genus humanum augeri, & multiplicari. Sicut etiam initio mundi permittum fuit, vt fratres sorores suas uxores ducerent; postea tamen multiplicatis hominibus, talis permittio cessauit: quia non nisi ad tempus id permittum fuit. S. Thom. in 2. 2. q. 66. ar. 2. ad 1. ait in hunc modum: *Ad primum ergo dicendum, quod communitas rerum attribuitur iuri naturali, non quia ius naturale dicat omnia esse possidenda communiter, & nihil esse quasi propriam possidendum: sed secundum ius naturale non est distinctio possessionum, sed magis secundum humanam consuetudinem, quod pertinet ad ius posituum, vt supra dictum est. Vnde proprietas possessionum non est contra ius naturale, sed iuri naturali superadditur per adiuuentionem rationis humane.* Sic ille.

Dicendum itaque existimo in hunc modum: *Quemadmodum legis est quædam præcipere, quædam prohibere, alia permittere.* Sic etiam iuris naturalis quædam imperare, veluti, Deum colere, depositum reddere, alienum restituere, & quædam prohibere, vt, non furari, non occidere, nemini nocere, & alia quædam permittere, vt, omnia esse communia. Non enim ratio naturalis iubet res omnes esse communes, nec vetat res esse communes, aut proprias. Et hinc est, vt natura, nec rerum dominia discreuerit, nec res horum, aut illorum hominum proprias fecerit, nec venient, aut proprias esse, aut communes: & ideo iure humano, videlicet gentium, & ciuili, res propriæ hominum fieri potuerunt. Quomodo ergo, dices, B. Clemens in c. *Dilectissimis*. 12. quæst. 2. testatur, vsum rerum debuisse esse communem, & per iniquitatem factam fuisse rerum diuisionem? Ad hoc respondeo in questione proximè sequenti.

Tertia quæstio est, Quomodo Canones in hac parte inter se, & etiam cum iure Ciuili consentiant, & quo iure dominia rerum discreta fuerint? Ratio dubitandi est, quia in cap. *Dilectissimis*. 12. quæst. 2. verba Clementis Papæ hæc sunt: *Communis enim usus omnium, qui sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem alius hoc dixit esse suum, & alius istud. Et sic inter mortales facta est diuisio.* Et deinde lex rationibus probat omnia debere esse communia. Prima ratio est, quia Græcorum quidam sapientissimus sciens omnia communia esse debere, dixit Amicorum omnia esse communia. Secunda: Quia sicut aër, aut splendor solis diuidi non potest: sic nec reliqua, quæ communiter omnibus data sunt ad habendum, diuidi debent. Tertia: quia Dominus per Prophetam dixit: *Plalm. 32. Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vni.* Quarta: quia Apostoli communem vitam duxerunt. Quinta: Acto. 2. quia hoc idem fecerunt primi Apostolorum discipuli, quorum erat cor vnum, & anima vna, nec quis-

quam eorum de his, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: Sexta: quia omnes, qui domos, vel agros possidebant, vendebant, & pretia à postulis afferbant, ponentes ante pedes eorum. Act. 5. Et Ananias, & Sapphira uxor eius, quia mentiri sunt. Apostolis retinentes pretia agrorum, quos vendiderant, mortui sunt.

Ex quibus verbis duo colliguntur, Vnum, per peccatum hominum, dominia rerum fuisse diuisa. Alterum, lex rationibus, & argumentis, omnia debere esse communia: Et c. *Sicut. dist. 47.* B. Ambrosius dicitur: *Proprium nemo dicat, quod commune plusquam sufficeret sumptum, violenter obtentum est.* Et cap. *Dilectissimis*. 8. dicitur: *Iure naturali omnia sunt communia omnibus: quemadmodum etiam in c. ius naturale. distict. 1. dicitur B. Hieronymus, ius esse naturale communem omnium possessionem.* At verò in cap. *Quo iure. dist. 8.* B. Augustini hæc verba referuntur. *Vnde quisque possidet quod possidet? non iure humano? non iure diuino.* *Plalm. 23. Dominus est terra, & plenitudo eius. Pauperes, & diuites bona terra supportat. Dominus de uno limo fecit pauperes, & diuites. Iure ergo humano dicitur, hæc villa est mea, hic seruus est meus, hæc domus mea est. Iura autem humana, iura Imperatorum sunt.* Et paulo interius; *Tolle iura Imperatorum, & quis aueret dicere: Hæc villa est mea, meus est iste seruus, mea est hæc domus: ergo non iure per iniquitatem dominia rerum diuisa, sed iure humano, & ciuili.* Et c. *Quicumque nos. 23. quæst. 8.* Ex eodem B. Augustino habetur: *Et quamuis res quoque terrena non rectè à quoquam possideri possit, nisi vel iure diuino, quo cuncta infusum sunt, vel iure humano, quod in potestate est Regum terre: ergo dominia rerum iure, non iniuria sunt introducta.* Præterea in l. *Ex hoc iure. ff. de iustitia, & iure. l. i. in fine. l. i. in fine. l. i. in fine. l. i. in fine.* dicitur: *Ex hoc iure gentium introducta sunt bella, discreta gentes, regna condita, dominia distincta, agris termini positi.* Ergo si iure gentium dominia discreta sunt, non est per iniuriam rerum facta diuisio. Respondet Gloss. in cap. *Dilectissimis* supra citato, in verbo *[sed per iniquitatem]* id est, per consuetudinem iuris gentium æquitati naturali contrariam; vel *[per iniquitatem]* id est per sollicitudinem, vt ibi: *Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: id est, de pecunia per sollicitudinem quaesita.* Hæc Glossæ interpretatio. Soto lib. 4. de iustitia. q. 3. art. 1. ad 2. non placet, immo per ironiam, eam ait esse mirabilem, quia consuetudinem iure gentium receptam, contrariam dicit Glossa esse æquitati naturali, & proinde inquam: at ius gentium nec cum æquitate naturali pugnat: cum sit id, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit. l. *Omnes populi. ff. de iustitia, & iure.* nec iniquitatem, vel iniuriam contineat, quia illud naturalis ratio præscribit. Ceterum Glossæ interpretatio in hac parte non est tam absurda, & à ratione aliena, vt ad verum sensum reuocari non possit. Nam, vt capite proximè sequenti dicam, ius gentium dupliciter accipitur, vno modo, vt est idem, quod ius naturale, & hoc sensu æquum, & bonum est. Altero modo, vt est id, quod magna pars hominum, & gentium ubique recepit, & hoc non tempore bonum est, quia aliud primum ratio naturalis inter omnes homines constituit: hoc verò ple-

raque gentes suâ voluntate, & auctoritate in vsum admiuerunt. Ipse verò Sotus sentit, per iniquitatem rerum diuisionem esse factam, quia post peccatum primorum parentum, rerum dominia ceperunt.

Dicendum mihi videtur, Iure quidem naturali res esse communes: Pontifex verò cum ait, per iniquitatem factam esse rerum diuisionem, non intelligit generatim omnem rerum diuisionem, sed hanc aut illam, quia hic, aut ille, per iniuriam, & iniquitatem, hoc, aut illud sibi usurpauit: Quis admodum etiam iure gentium, æquo & bono sunt aliqui reges creati, aliqua regna constituta, & nihilominus hi, aut illi reges, hæc, aut illa regna per vim, aut tyrannidem ceperunt. Præterea in eodem cap. *Dilectissimis*. probat Pontifex sex argumentis vsum rerum communem esse debere: quia quamuis, quod attinet ad dominium, res sint aliquorum propriæ, Clericis tamen, & reliquis Apostolorum exem-

plum

plum sequi volentibus vita communis competere videtur. Et tunc in communiter viuant, egeribus, hoc est, necessitate partentibus, vnum rerum lege charitatis, & misericordia communem esse debere: sicut erat communis tempore Apostolorum.

Reliqua exempla, que B. Iudorus de iure naturali proposuit, videlicet, Acquisitio eorum, que ex alto, terra, maner, capiuntur; Deposita rei, vel commendata pecunia restitutio; solum eam difficultatem habent, Quomodo conueniat eum eo, quod Iuriconsultus tradit in *Lex hoc iure. ff. de iustitia, & iure*, vbi dicit, ius gentium esse contractus inter homines. Sed facile omnia difficultates soluitur, quia ius gentium, vt dicam inferius, accipitur vno modo pro iure naturali, videlicet pro eo, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, vt ait Iuriconsultus Caius in *l. Omnes populi. ff. de iustitia, & iur.* Vnde idem Iuriconsultus in *l. Quarundam. ff. de Acquirend. rer. domin.* dicit: *Quarundam rerum dominium iuribus gentium iure gentium, quod ratione naturalis inter omnes homines peraque seruatur.* Et paulo inferius: *Omnia igitur animalia, que terra, mari, calos, capiuntur, id est fera, bestia, volucres, pisces, capiuntur iure, videlicet iure gentium, quod ratione naturalis inter homines constituitur.* Deposita igitur rei, commendataque pecunie restitutio, est quidem ius gentium, sed ius gentium Iuriconsultus in ea lege citata accipit, vt est idem quod ius naturale.

Quaedam alie quaestiones de iure naturali diluuntur.

CAP. III.

PRIMO quaeritur, An quae sunt iuris naturalis, sint penitus immutabilia, hoc est, An sint talia, vt leges, vel potestate humana, vel consuetudine mutari non possint? Nos non quaerimus in praesenti, An potestate humana Princeps solvere, vel excipere queat, iustus de causis hunc, vel illum hominem, sibi subiectum a iure naturali, sed solum, An humana potestate ius naturale tolli, mutari queat. Respondemus, in *Instit. de iure naturali, gentium, & ciuili. §. ius naturale* verba Iulianiani Imperatoris, huiusmodi esse, *Sed natura quidem iura, que apud omnes gentes peraque obseruantur, diuina quadam prouidentia constituta, semper firma, atque immutabilia permanent.* Et Gratianus *distinet. 5. Naturale ius inter omnia primatum obtinet tempore, & dignitate.* Caept enim ab exordio naturalis creaturae, nec variatur tempore, sed immutabile semper permanet. Et *distinet. 6. cap. Non peccatum. §. Is itaque*, dicit: *Moralia mandata ad naturale ius pertinent, atque ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur.* Idem docet Sanctus Thomas in *Prima Secunda q. 94. ar. 5.* item Aristoteles *lib. 5. Ethico. e. 7.* asserit, ius naturale semper, & vbique eandem vim habere, sicut, inquit, ignis, hie, & apud Persas, & vbique vim habet vrendi. Et ideo ius naturale immutabile est. Cicero *lib. 3. de Republica*, legem naturae appellat constantem, sempiternam, & immutabilem. Vnde mater illa Dionysij Tyranni Syracusani, cum ei stuprum aetere filius conaretur, dicens se regem esse, & in leges potestatem habere; prudentissimè respondit illi, Tyrannum, hoc est Regem posse quidem leges mutare, sed iura naturae nullo modo posse tollere. Et Paulus Iuriconsultus in *l. Ius phuribus. ff. de iustitia, & iure*, ius, inquit, vno modo dicitur, quod semper bonum & aequum est, vt est ius naturale. Ratio quoque id manifestè ostendit, quia quod ratio naturalis fieri iubet, aut vetat, non ideo bonum, vel malum est, quia imperatur, vel prohibetur; sed quia per se, & ex natura sua bonum est, aut malum. Vnde Aristoteles *loco proxime allato*, docet aliqua ex his, que sunt iuris naturalis, talia esse, vt nunquam mutantur; alia verò esse, que aliquando iusta ex causa mutantur, quia mutantur conditiones rei, loci, temporis, & personae. Nam quemadmodum in his, que sunt speculationis, quaedam ita sunt vera, vt nunquam falsa esse queant, eiuusmodi sunt: Quodlibet est, vel non est: Totum est maius sua parte, si ab aequali-

bus aequalia demus, que remanent, sunt aequalia. Alia ita sunt vera, vt sint mutationi subiecta, veluti, Dextera naturaliter est robustior, & valentior sinistra; & tamen in quibusdam hominibus sinistra est potentior, & aptior ad opus. Sic etiam in his, que actionis, & moris sunt bona, nec vnquam mutantur, vt haec, Bonum est amplectendum; Honestè est viuendum; Iuste agendum, & v s colendas, mendacium aut verbum otiosum nunquam dicendum. Quaedam verò mutantur, mutatis rebus pro loco, tempore, & personis; vt, Deposita est reddendum, at si furiosus petat in sui, vel aliorum perniciem, reddendum non est. Item: Promissum est praestandum, sed non contra Reipublicae salutem, & bonum. Praeterea quaedam iure naturali per se, & simpliciter mala sunt, & tamen aliquando bona redduntur, veluti, Alienum accipere; si tamen accipiat quis, ne fame pereat, nihil peccat contra ius naturale. Malum est, innocentem occidere; & tamen iure belli interficiuntur infantes. Ius itaque naturale additionem quidem iuris ciuilis admittit, sed non mutationem. Ita S. Thomas *1. 2. q. 94. ar. 5.*

Verum his, que diximus, multa possunt opponi. Primum, quia aliqua eorum, que sunt iuris naturalis, sunt iure gentium sublata: iure enim naturali, Y. G. communis est hominum libertas, & tamen iure gentium sunt introducta seruitutes, & captiuitates. Iure item naturali sunt omnia communia, & iure gentium facta est rerum diuisio, & discreta dominia. Innocentes itidem iure naturali prohibentur occidi, sed iure gentium introducta sunt bella, quibus paruuli necantur. Secundò, quia iure ciuili multa videntur permitti contra aequitatem naturalem, nec tamen ideo ius ciuile condemnatur. Exempli causa, iure ciuili sunt constitutae leges vfucapionis, quibus domini sine vlla culpa suis rebus priuatur. Iure itidem ciuili licet Iudici innocentem interficere, si iuxta allegata, & probata in Iudicio reus mortis esse deprehendatur. Insuper liber homo, iure ciuili fit seruus ob certa quaedam crimina. Tertio, Iuris naturalis est implere quod iurasti, vel quod vouisti, & tamen auctoritate pontificia saepe iurjurandi, & voti vinculum soluitur. Quarto, quia super illud *Eccle. 17.* Addidit eis disciplinam, & legem. Glossa ordinaria dicit, Legem veterem, quantum ad correctionem legis naturalis scribi voluit, ergo si ius naturale corrigitur, mutabile est.

Respondeo ad haec omnia; ad primum quidem, iure naturali non praecipit, vt supra dixi, vt res omnes sint communes, nec prohiberi, quo minus sint propriae, sed permitti, vt res sint communes, vel propriae iure naturali, inquit S. Thomas *Prima Secunda quaest. 94. ar. 5. ad 3.* omnia sunt communia, non quia id praecipiat, sed quia distinctio possessionum non est a natura. Sicut dicere possumus iure naturali hominem esse nudum, quia natura homini vestitum non dedit. Et propterea, quamuis iure gentium, vel ciuili res factae fuerint propriae, nihil tamen est factum contra ius naturale. Item ius naturale non iubet omnes homines, vt liberi sint, nec prohibet, quo minus quidam dominantur, & imperent, & alij seruiant, & pareant: sed solum vetat vt homines in praedura, & immitem seruitutem, qualis vfucata erat veteribus Romanis, & aliis gentibus, tradantur. Et ideo contra ius naturale est ea seruitus, qua dominus habet in seruum ius, & potestatem vitae & necis. Praeterea haec, ius belli rationis naturalis est nam recte rationi conuenienter hostes suscipitur, & gentur auctoritate publica aduersus hostes Reipublice, vt Princeps, vel Respublica sua bona recuperet: vt hostes itidem ab iniuriis prohibeat; & vt eos ob damna Reipublicae illata, puniat, & deinceps in officio contineat. Vnde ius naturale, quo innocentes defendi, & seruari debent, iure belli non tollitur: nec enim vnum ius naturale cum alio pugnat, sed quia mutantur res, vel personae, vnum ius naturale cessat, aliud verò vim, & locum habet. Ad secundum, penes Principem, vel Respublicam est potestas transferendi dominia rerum ex vno domino ad alium iustus de causis; & ideo nihil mirum est si iure ciuili constitutae sint leges vfucapionis, quia ad lites interminabiles dimendas aequum est tales leges ferantur. Item ne Iudex condemnet, absoluatve